

بهبود فرصت های معیشتی در انرژی های پاک برای زنان و

جوانان در کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا^۱

نویسنده: دکتر بیپاشا باروا^۲، استاد و مسئول پژوهشی در مسائل جهانی زنان در دانشگاه کانادای غربی.

منبع: وبلاگ انرژی پاک برای توسعه^۳

نشانی اینترنتی :

<https://ce4dev.org>

تاریخ انتشار: ۱۶ ماه می ۲۰۲۴.

مترجم: حمیدرضا زرنگار

کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا (MENA) حایز کم ترین سطح مشارکت نیروی کار زنان در جهان و همچنین برخی از بالاترین سطوح بیکاری در جوانان اند.

مجمع تحقیقات اقتصادی^۴، یک شبکه منطقه ای که تحقیقات اقتصادی سطح بالا را برای توسعه کشورهای عربی ترویج می کند، در مصر، اردن، لبنان، مراکش، سودان و تونس تحقیقاتی انجام می دهد تا بفهمد که چگونه شرکت های کوچک و میان مقیاس خود را با گذار به انرژی پاک و حذف تدریجی یارانه انرژی در منطقه سازگار خواهند کرد. این پروژه که از سال ۲۰۲۲ تا ۲۰۲۵ اجرا می شود، این موضوع که چگونه انتقال انرژی پاک ممکن است فرصت های معیشتی با کیفیتی را برای زنان و جوانان ایجاد نماید، بررسی می کند.

یافته های اولیه

در دو سال گذشته پیشرفت قابل توجهی در پروژه حاصل شده است. تجزیه و تحلیل اولیه برابری جنسیتی در شش کشور، شکاف های مختلف را آشکار نمود و بر اهمیت داده های کمی و کیفی در درک چالش های اتخاذ انرژی پاک و تأثیر آن بر زنان و جوانان تأکید کرد. گزارش، فقدان داده های جنسیتی و سنی در مورد بنگاه های

^۱ Improving livelihood opportunities for women and youth in clean energy in MENA countries

^۲ Dr. Bipasha Baruah

^۳ Clean Energy for Development

^۴ The Economic Research Forum (ERF)

کوچک و میان مقیاس انرژی پاک را برجسته می سازد و بر نیاز به داده‌های تفکیک شده جنسیتی برای بررسی انتقال آن ها به انرژی پاک تأکید می کند. داده ها برای اولویت بندی سیاستی حیاتی اند. *مجمع تحقیقات اقتصادی* در پاسخ به ضرورت ها، یک روش پژوهش ترکیبی به کار می گیرد که در آن نظرسنجی های بنگاه های کوچک و میان مقیاس را با مصاحبه و گروه های متمرکز برای درک مسائل و چالش های کلیدی ترکیب می کند.

زنان در سطح جهانی ۳۲ درصد از نیروی کار رسمی انرژی پاک را تشکیل می دهند؛ اما این شاخص در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا بین هفت تا نه درصد است.

زنان در بخش انسانی و خدمات اداری انرژی پاک، بیش از حد انتظار حضور دارند؛ اما در زمینه مجموعه موسوم به STEM (علم، فناوری، مهندسی، ریاضیات) و عملیات، مدیریت و رهبری انرژی های تجدیدپذیر کم تر حضور دارند.

پژوهشگران *مجمع تحقیقات اقتصادی* در میان یک هزار بنگاه کوچک و میان مقیاس در کشورهای مراکش، مصر و اردن پژوهشی مبتنی بر نظرخواهی به عمل آوردند و چالش ها و محرک های پذیرش انرژی پاک را بررسی کردند. نتایج پژوهش نشان داد که تنها درصد کمی از شرکت های مصری از انرژی پاک استفاده می کنند؛ در حالی که اردن و مراکش به ترتیب حایز نرخ پذیرش هایی معادل پنج درصد و چهار درصد بودند. با این حال، ۲۱ درصد شرکت های مصری و ۳۷ درصد شرکت های اردنی و مراکشی در حال بررسی روند انتقال به انرژی پایدار بودند.

این مطالعه نشان داد عواملی مانند اندازه شرکت، سن مالکان و مدیریت، و سطح تحصیلات بر پذیرش انرژی های تجدیدپذیر تأثیرگذارند. جالب اینجاست که جنسیت صاحب کسب و کار و درصد کارمندان زن به طور مستقل بر پذیرش انرژی پاک تأثیری نداشته است.

این امر اهمیت ترویج برابری جنسیتی فراتر از ملاحظات اقتصادی و به رسمیت شناختن تلاقی جنسیت با عوامل دیگر را مورد تأکید قرار می دهد؛ با این حال، *تحقیقات موسسه اقتصاد بین الملل پترسون*^۵ که بیش از ۲۲ هزار سازمان را در سراسر جهان بررسی نمود، نشان داد که تنوع جنسیتی می تواند منجر به بهبود موفقیت اقتصادی شود.

این موضوع نشان داده شده است که سازمان هایی با ۳۰ درصد مدیران زن به حاشیه سود خالصی دست می یابند که شش درصد بیش تر از همتایان مرد خود در صنعت است. تعادل جنسیتی نه تنها به نفع زنان است، بلکه شرایط کار، رفاه، فرهنگ سازمانی و بهره وری را برای همه افراد ذیمدخل افزایش می دهد.

پژوهش مجمع تحقیقات اقتصادی در مورد مشارکت زنان در کارآفرینی انرژی پاک در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا با روندهای جهانی مطابقت دارد. بر اساس گزارش آژانس بین‌المللی انرژی، تنها ۱۱ درصد از بنیان‌گذاران استارت‌آپ‌های انرژی‌های تجدیدپذیر زن هستند؛ در حالی که این میزان در سایر صنایع (به استثنای محصولات مصرفی) ۲۰ درصد است. مانند هم‌تایان خود در سایر بخش‌ها، زنان در زمینه کارآفرینی انرژی پاک با چالش‌هایی در افزایش سرمایه در سرمایه‌گذاری‌ها مواجه‌اند و به مهارت‌ها و آموزش‌های خاص دسترسی ندارند.

یک نظرسنجی جهانی در سال ۲۰۱۹ توسط آژانس بین‌المللی انرژی‌های تجدیدپذیر^۶ نشان داد که ۵۶ درصد از پاسخ‌دهندگان از اروپا، آمریکای شمالی، آسیا و آفریقا تأمین مالی را به عنوان یک مانع مهم برای زنان در کارآفرینی انرژی پاک شناسایی کردند؛ در حالی که ۷۱ درصد بر مهارت‌ها و آموزش تأکید داشتند.

در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا، آگاهی از طرح‌های مالی پایین است و بانک‌ها اغلب تمایلی به ارائه وام به مشاغل متعلق به زنان و جوانان ندارند. کارآفرینی به ویژه در درون منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا مهم است؛ یعنی جایی که کمبود شغل دلیل اصلی شروع یک کسب و کار است.

منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا دارای بالاترین سطوح بیکاری جوانان در جهان و کم‌ترین میزان مشارکت نیروی کار زنان با نرخ ۲۱ درصد است.

هنجارهای اجتماعی، تعصب و تصورات نادرست (مثلاً این که در زمان بیکاری بالا، ابتدا باید به مردان شغل داده شود و زنان باید رها شوند) چالش‌هایی را که زنان در جستجوی شغل با آن روبرو هستند، ترکیب می‌کنند.

پرداختن به نابرابری‌ها

پرداختن به نابرابری‌های مستمر در دسترسی زنان به سرمایه و تأمین مالی نیازمند رسیدگی به علل ریشه‌ای از جمله نابرابری دستمزدها و به حاشیه رانده شدن زنان در مالکیت زمین و دارایی است. سه راه اصلی برای به دست آوردن زمین و دارایی در همه جای دنیا وجود دارد: ارث، خرید از بازار و توزیع دولتی زمین. تحقق برابری دستمزدها و اعطای حقوق برابر و مستقل زمین و مالکیت به زنان می‌تواند این نابرابری‌ها را کاهش دهد.

با این حال، فوریت بحران اقلیمی و سرعت آهسته دستمزدها و اصلاحات ارضی، اقدامات بیش‌تری را برای بهبود دسترسی زنان به سرمایه ضروری می‌کند. این اقدامات می‌تواند مستلزم دسترسی به منابع مالی بدون الزامات استاندارد وثیقه‌ای باشد که زنان و جوانان به آن دسترسی بسیار ضعیف‌تری دارند.

^۶ International Renewable Energy Agency (IRENA)

پدیده تأمین مالی خصوصی اقلیم^۷ تضمینی است که می‌تواند مخاطرات را برای مشاغل زنان و جوانان کاهش دهد؛ به ویژه در مکان‌هایی که به منابع مالی و سابقه خدمات اعتباری دسترسی محدود و کمی دارند.

زنان و دختران در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا در آموزش نسبت به مردان و پسران برتری دارند و اغلب به دنبال کردن علم، فناوری، مهندسی و ریاضیات و آموزش فنی و حرفه‌ای تمایل بیش‌تری نشان می‌دهند. بر اساس گزارش یونسکو در چندین کشور منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا نسبت زنان دانش‌آموخته در رشته‌های علوم، فناوری، مهندسی و ریاضیات بالای ۵۰ درصد است. یونسکو همچنین گزارش می‌دهد که درصد دانش‌آموختگان زن در رشته‌های علوم، فناوری، مهندسی و ریاضیات در کشور مراکش از سال تحصیلی ۱۱-۲۰۱۰ تا سال تحصیلی ۲۱-۲۰۲۰ افزایش یافته است.

تفاوت‌های نسلی زیادی در دستاوردهای زنان در زمینه‌های فنی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا وجود دارد. به عنوان مثال، زنان تونسسی در محدوده سنی ۲۰ تا ۲۴ سال دارای مهارت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات چهار برابر پیشرفته‌تر از زنان مسن‌تر هستند. علیرغم موانعی مانند تفاوت‌ها در مناطق روستایی، دختران به طور معمول در پیشرفت در هر سطح تحصیلی از پسران پیشی می‌گیرند. بنابراین، تغییر تمرکز از استخدام ساده زنان در زمینه‌های علوم، فناوری، مهندسی و ریاضیات به حصول اطمینان از دستیابی آن‌ها به فرصت‌های شغلی مناسب و همسو با مدارک تحصیلی بسیار مهم است.

اگرچه ابتکارهای دولتی، شرکتی و غیرانتفاعی موجب افزایش اشتغال و کارآفرینی زنان در بخش انرژی پاک در کشورهای منطقه شده است؛ اما شکاف‌های جنسیتی همچنان ادامه دارد.

زنان به دلیل قراردادهای فرهنگی، تعصبات اجتماعی و محدودیت‌های ساختاری مانند تقسیم جنسیتی کار در درون خانواده‌ها و ارزش اجتماعی بالاتری که به کار دستمزدی نسبت به وظایف بدون مزد اعطا می‌شود؛ در مشاغل خود با "کف‌های چسبده" و "سقف‌های شیشه‌ای"^۸ روبرو هستند.

پژوهش‌های مجمع تحقیقات اقتصادی چشم‌اندازها و چالش‌های زنان در انرژی‌های تجدیدپذیر را برجسته می‌کند و توصیه‌های سیاستی را برای هموار کردن زمینه‌های بازی ارائه می‌دهد. آژانس بین‌المللی انرژی‌های

^۷ Private Climate Finance

^۸ معادل فارسی دو اصطلاح sticky floors and glass ceilings که حکایت از دائمی بودن حداقل‌ها و شکننده بودن امتیازات سطح بالاتر در زنان دارد.

تجدید‌پدر پیش‌بینی می‌کند تا سال ۲۰۳۰ معادل ۳۸ میلیون شغل در زمینه انرژی پاک و تا سال ۲۰۵۰، معادل ۴۳ میلیون شغل در مسیر جهانی یک و نیم درجه سانتیگراد ایجاد شود^۹.

بیش‌ترین مشاغل با انرژی خورشیدی، باد، زیست توده، انرژی آبی در مقیاس کوچک، هیدروژن سبز و انرژی زمین گرمایی مرتبط خواهند بود. مهارت‌های انرژی پاک در حال حاضر در سرتاسر جهان، از جمله در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا کمبود دارند.

انتقال جهانی به انرژی پایدار، لحظه‌ای منحصر به فرد و مناسب در ایجاد معیشت مناسب برای زنان و جوانان در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا است.

۹ هدف توافق زیست محیطی پاریس محدود کردن افزایش دمای جهانی به کم‌تر از ۲ درجه سانتیگراد بود؛ در همان حال تلاش‌ها برای محدود کردن افزایش دما تا سقف یک و نیم درجه سانتیگراد است. برآوردها متوجه سال ۲۰۳۱ یعنی نقطه میانی سال‌های ۲۰۲۶ تا ۲۰۳۵ است که پیش‌بینی می‌شود در آن به یک و نیم درجه سانتیگراد گرمایش برسیم.